

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Вчена рада економічного факультету,
протокол №6 від 19 грудня 2023 р.

Голова Вченої ради
декан економічного факультету,
Анжела ІГНАТЮК

ПРОГРАМА

**КОМПЛЕКСНОГО ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬ ВИЩУ ОСВІТУ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА БІЗНЕСУ»**

ПОГОДЖЕНО:

науково-методична комісія економічного факультету,
протокол № 5 від 13 грудня 2023 р.

Голова Аліна МАГОМЕДОВА

СХВАЛЕНО:

кафедра економіки підприємства,
протокол № 5 від 06 грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економіки підприємства

 - Галина ФИЛЮК

Програма комплексного підсумкового іспиту для студентів, що здобувають вищу освіту освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 051 «Економіка» освітньої програми «Економіка бізнесу»

Укладачі:

Філюк Г.М., доктор економічних наук, професор
Євсєєва-Северина І.В., кандидат економічних наук, доцент
Мартинюк Л.А., кандидат економічних наук, доцент
Чубук Л.П., доктор економічних наук, доцент

Вступ.....	3
I. Змістовна програма іспиту.....	4
Модуль 1. Економіка підприємства.....	4
Модуль 2. Мікроекономіка.....	14
Модуль 3. Планування діяльності підприємств.....	16
Модуль 4. Оцінка бізнесу.....	20
II. Структура іспиту та методика його проведення.....	26
III. Критерії оцінювання знань студентів.....	27

ВСТУП

Комплексний підсумковий іспит для студентів бакалаврату має за мету не лише перевірку теоретичних знань випускників, а й оцінку їх аналітичних здібностей та навичок застосування здобутих знань в здійсненні аналізу та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективності господарської діяльності підприємства.

Вимоги до здібностей і підготовленості випускників. Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам випускника економічного факультету класичного університету освітнього рівня «Бакалавр» за освітньою програмою «Економіка бізнесу» передбачає, що випускники повинні виявити знання, вміння та навички, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків, що визначені для посад, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою.

Характеристика змісту програми комплексного підсумкового іспиту. Підсумкова атестація випускників за освітньою програмою «Економіка бізнесу» спеціальності 051 «Економіка» здійснюється у формі комплексного підсумкового іспиту з фаху. Складання комплексного підсумкового іспиту з фаху за освітньою програмою «Економіка бізнесу» здійснюється в письмовій формі. Іспит є комплексним, міждисциплінарним, охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що формують загальні та професійні компетентності в межах навчального плану підготовки бакалаврів. Шляхом оцінювання відповідей на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань Екзаменаційна комісія виявляє знання, вміння та навички їх застосування, достатні для виконання професійних завдань, перевіряє рівень досягнення програмних результатів навчання, таких як:

ПРН 3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН 4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

ПРН 7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПРН 8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

Програма комплексного підсумкового іспиту охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, що вивчають студенти в межах навчального плану освітнього рівня «Бакалавр» освітньої програми «Економіка бізнесу». До числа таких дисциплін входять такі.

1. Економіка підприємства.
2. Мікроекономіка.
3. Планування діяльності підприємства.
4. Оцінка бізнесу.

I. ЗМІСТОВНА ПРОГРАМА ІСПИТУ

МОДУЛЬ 1. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Підприємство як суб'єкт господарювання

Підприємство як господарча система і форма реалізації підприємництва.

Класифікація підприємств: за сферами діяльності; за формами власності; за чисельністю працюючих; юридичним статусом та формами господарювання. Інтеграційні форми підприємств та організацій. Форми об'єднання підприємств та організацій: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, холдинги, трести тощо. Мета їх створення та особливості діяльності.

Життєвий цикл підприємства (створення та реєстрація, господарська діяльність, структурні зміни, криза та банкрутство, реорганізація та ліквідація). Законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність підприємств. Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, їх основні положення. Статут підприємства, Генеральна тарифна угода, колективний договір та інші правові документи.

Тенденції розвитку підприємств та їх об'єднань в сучасних умовах.

Правове забезпечення діяльності підприємства.

Формування підприємницького середовища. Виробнича та соціальна діяльність підприємства.

1.2. Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання

Підприємницька діяльність як основна форма господарювання. Принципи, форми, типи та моделі підприємницької діяльності. Франчайзинг як особлива форма організації підприємництва. Виробнича та посередницька діяльність.

Принципи та механізм реалізації підприємницької діяльності. Активізація та державна підтримка підприємницької діяльності в Україні.

Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи та види. Форми міжнародної підприємницької діяльності. Спільні підприємства в системі міжнародного бізнесу. Тенденції та проблеми створення і розвитку підприємств в Україні.

1.3. Структура підприємства

Загальна структура підприємства. Показники, які визначають структуру підприємства. Поняття та вплив структури підприємства на ефективність його функціонування. Виробнича структура підприємства. Принципи класифікації виробничих структур. Типи виробничої структури. Види цехів. Чинник впливу на формування виробничої структури підприємства. Шляхи вдосконалення виробничої структури підприємства.

1.4. Управління підприємством

Загальне поняття управління підприємством. Принципи управління. Методи управління підприємством: економічні, організаційно-розпорядчі, соціально-

психологічні. Основні функції управління: організація, планування, мотивація, контроль, координація. Особливості антикризового управління підприємством.

Організаційна структура управління підприємством. Горизонтальні та вертикальні зв'язки. Типи організаційних структур управління: лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, матрична, дивізійна, їх переваги та недоліки. Адаптивні організаційні структури управління. Критерії оцінки раціональності організаційних структур управління.

1.5. Персонал підприємства

Поняття трудових ресурсів, кадрів, персоналу підприємства. Категорії персоналу. Особливості структури персоналу різних типів підприємств.

Визначення показників чисельності працівників. Показники руху персоналу. Розрахунки планових показників чисельності персоналу. Оптимізація структури та чисельності працівників підприємства.

Кадрова політика. Система формування та підготовки кадрів для підприємства. Форми перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Витрати на їх персонал та їх ефективність. Політика працевлаштування та сприяння зайнятості.

Збереження кадрового потенціалу в умовах пандемії.

Продуктивність праці. Методи визначення та розрахунку продуктивності праці. Класифікація факторів зростання продуктивності праці. Система розрахунків можливого зростання продуктивності праці. Показники продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Методи вимірювання виробітку: натуральний, умовно-натуральний, трудовий, вартісний. Види трудомісткості.

1.6. Матеріальні активи (виробничі засоби)

Характеристика виробничих засобів, іншого майна. Виробничі засоби, їх складові частини. Характерні ознаки та визначення основних і оборотних виробничих засобів як економічних категорій. Майно (матеріальні цінності) соціального призначення.

Класифікація, структура й оцінка основних виробничих засобів. Видова (технологічна) та вікова структура основних засобів, тенденції в її динаміці. Оцінка основних засобів за первісною, відновною, залишковою вартістю, ліквідаційною та справедливою вартістю.

Відтворення основних виробничих засобів. Характеристика процесу відтворення основних засобів. Фізичне (матеріальне) й економічне спрацювання основних засобів. Техніко-економічне старіння засобів праці та його наслідки. Строк функціонування засобів праці та їх оптимізація. Амортизація основних засобів. Норми амортизації на реновацію (повне відновлення) основних засобів. Методи амортизації. Методи прискореної (дегресивної) амортизації. Ремонт основних виробничих засобів. Види ремонту: поточний, середній та капітальний. Джерела фінансування ремонтних робіт. Виробнича потужність. Поняття та види

виробничої потужності. Фактори, що впливають на виробничу потужність. Визначення потужності підприємства. Ефективність використання та відтворення основних виробничих засобів і потужностей. Економічне та соціальне значення підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих засобів. Показники інтенсивного та екстенсивного використання основних виробничих засобів. Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих засобів, потужностей.

Оборотні виробничі засоби. Елементний склад оборотних виробничих засобів. Характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Нормування витрат матеріальних ресурсів. Класифікація норм витрат матеріальних ресурсів, види норм. Методи нормування: аналітично-розрахунковий, дослідно-виробничий, звітно-статистичний. Показники та шляхи кращого використання сировини, матеріалів, палива тощо. Показники витрат матеріальних ресурсів та показники корисного використання матеріальних ресурсів: загальна та питома матеріаломісткість.

1.7. Нематеріальні ресурси

Поняття, види й особливості нематеріальних ресурсів. Інтелектуальна власність як юридична категорія. Об'єкти промислової власності: винахід, корисна модель, промисловий зразок, товарний знак, місце зазначення походження товару, фірмове найменування, недобросовісна конкуренція. Об'єкти, захищені авторськими та суміжними правами. Характеристика інших (нетрадиційних) об'єктів нематеріальних ресурсів. Гудвіл як об'єкт інтелектуальної власності. Інформаційні системи, їх роль в діяльності підприємства.

Нематеріальні активи. Основні риси й особливості. Патенти та ліцензії, роялті, паушальні платежі. Оцінка та зношення нематеріальних активів. Підходи та методи оцінки вартості нематеріальних активів: витратний, прибутковий та ринковий підходи. Патентно-ліцензійна діяльність підприємств у ринкових умовах господарювання. Економічна ефективність використання нематеріальних активів: розрахунок економічного ефекту.

1.8. Обігові кошти

Види та джерела формування фінансових ресурсів (обігових коштів та інвестицій).

Обігові кошти. Обігові кошти у сфері виробництва та сфері обслуговування. Визначення та складові елементи обігових коштів, їх структура за джерелами формування: власні, залучені та позичені обігові кошти.

Нормування власних обігових коштів. Норма та норматив обігових коштів. Нормовані та ненормовані обігові кошти. Методи розрахунку нормативів обігових коштів: аналітичний, коефіцієнтний, метод прямого рахунку. Розрахунок нормативів обігових коштів у виробничих запасах, незавершеному

виробництві, витратах майбутніх періодів, у залишках готової продукції.

Показники та шляхи прискорення оборотності обігових коштів: коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість обороту. Абсолютне та відносне вивільнення обігових коштів.

1.9. Інвестиційні ресурси підприємства

Інвестиції: визначення, структура і напрями використання. Поняття та види інвестицій: реальні, фінансові, валові, чисті інвестиції, прямі та портфельні. Капітальні вкладення. Джерела фінансування виробничих інвестицій. Елементний склад і технологічна структура капітальних вкладень.

Обчислення загального обсягу капітальних вкладень за проектно-кошторисною документацією.

Економічна ефективність капітальних вкладень. Статичні та динамічні методи оцінки ефективності виробничих інвестицій (капітальних вкладень). Абсолютна та порівняльна ефективність. Метод дисконтування. Грошові потоки. Ставка дисконту (капіталізації): мета застосування та метод визначення. Чиста теперішня вартість. Шляхи підвищення ефективності використання капітальних вкладень.

1.10. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів

Поняття, призначення, основні характеристики інвестиційного проєкту. Класифікація інвестиційних проєктів. Основні розділи інвестиційного проєкту та їх характеристика. Життєвий цикл проєкту і його етапи.

Поняття чистого грошового потоку за проєктом. Прогноз грошових потоків за операційною, інвестиційною діяльністю та фінансовою діяльністю. Визначення чистого грошового потоку по проєкту в цілому на основі моделей для власного та усього інвестованого капіталу.

Базові принципи оцінки ефективності реальних інвестиційних проєктів. Методика розрахунку та аналізу динамічних показників оцінки реальних інвестиційних проєктів: чистої приведеної (теперішньої) вартості проєкту (NPV); адаптованої чистої приведеної вартості проєкту (ANPV); індексу (коефіцієнту) дохідності інвестицій (PI); індексу (коефіцієнту) рентабельності інвестицій (DROI); звичайної та модифікованої внутрішньої норми дохідності (IRR, MIRR); дисконтованого терміну окупності інвестицій (DPP). Методи та моделі побудови ставки дисконту: оцінки капітальних активів; середньозваженої вартості капіталу; кумулятивної побудови (нагромадження).

Особливості оцінки ефективності проєктів різної тривалості та масштабу. Метод ланцюгового заміщення. Метод еквівалентних річних ануїтетів (ЕАА). Послідовність оцінки та відбору проєктів, що підлягають та не підлягають дробленню. Порівняння ефективності проєктів за різних форм фінансування: лізингу та кредитування. Методика розрахунку та аналізу статичних показників оцінки реальних інвестиційних проєктів: простого терміну окупності (PP); бухгалтерської норми дохідності (ARR). Особливості

застосування окремих показників ефективності інвестиційних проєктів як критеріїв відбору у інвестиційну програму підприємства. Врахування інфляції при оцінці ефективності інвестиційних проєктів. Побудова узагальненої оцінки альтернативних інвестиційних проєктів за критерієм ефективності.

1.11. Оцінка та забезпечення нейтралізації ризиків інвестиційних проєктів

Поняття ризику інвестиційного проєкту. Класифікація ризиків. Базові принципи оцінки рівня проєктних ризиків. Послідовність аналізу рівня ризику при інвестуванні. Показники рівня ризику за проєктом, що визначаються на основі ключових показників ефективності (NPV, IRR тощо): математичне сподівання; стандартне відхилення; коефіцієнт варіації. Методи оцінки проєктного ризику: модель точки безбитковості; аналіз чутливості проєкту; аналіз сценаріїв проєкту; метод “дерева рішень” (“дерева ймовірностей проєкту”); метод імітаційного моделювання (Монте-Карло). Способи усунення (зменшення) ризику: розподіл ризиків; формування резервів за проєктом; хеджування; зовнішнє страхування.

1.12. Інноваційні процеси на підприємстві

Загальна характеристика та окремі види інноваційних процесів. Джерела, класифікація і взаємозв'язок інноваційних процесів. Технічні нововведення.

Науково-технічний прогрес, основні його напрями. Загальні та пріоритетні напрями НТП. Прогресивні базові технології: синтетичні, композиційні та надчисті матеріали. Автоматизація і комп'ютеризація виробництва (процесів управління).

Технічний розвиток підприємства. Оцінка та показники технічного розвитку. Організаційні нововведення, форми та види. Вплив організаційних нововведень та ефективність діяльності підприємства.

Ефективність нововведень. Показники економічного ефекту від впровадження технічних нововведень, технологій, засобів та предметів праці та споживання. Особливості оцінки ефективності організаційних нововведень. Методичні підходи до визначення ефективності організаційних нововведень.

1.13. Організація виробничого процесу

Структура та принципи організації виробничого процесу. Виробничий процес - основа діяльності підприємства. Складові елементи виробничого процесу. Основні, допоміжні та обслуговуючі процеси, їх призначення й особливості. Виробничий процес як сукупність виробничих операцій. Дискретні та безперервні виробництва. Принципи раціональної організації виробничого процесу: спеціалізація, паралельність, безперервність, пропорційність, прямоточність, ритмічність, автоматичність, гнучкість, гомеостатичність.

Тип виробництва. Організаційні типи виробництва: одиничний, серійний,

масовий. Діалектика розвитку типів виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва. Вплив типу виробництва на його ефективність.

Організація виробничого процесу в часі. Виробничий цикл і його структура. Обчислення тривалості виробничого циклу. Залежність тривалості виробничого циклу від величини партій виробів і способу поєднання технологічних операцій. Методи поєднання операцій та їх вплив на виробничий цикл. Послідовне, паралельне та послідовно-паралельне поєднання операцій. Економічне значення та напрямки скорочення тривалості виробничого циклу.

Методи організації виробництва. Потоковий і непотоковий методи організації виробництва. Особливості поточкового виробництва і його різновиди: одинично-технологічні, предметно-групові. Потокові лінії та їх класифікація. Особливості організації і параметри поточкових ліній: такт поточної лінії, ритм лінії, кількість робочих місць, швидкість руху конвеєра. Організаційно-технологічні умови застосування непотокових методів організації виробництва, їх економічна оцінка.

Ознаки поточкового виробництва, його різновиди. Переваги та недоліки поточкового виробництва. Тенденції його розвитку. Автоматизація виробництва, створення гнучких автоматизованих виробничих систем. Перспективи застосування різних методів організації виробництва на підприємствах України.

1. 14. Інфраструктура підприємства

Поняття, види, значення інфраструктури. Виробнича інфраструктура підприємства, соціальна інфраструктура.

Система технічного обслуговування: ремонтне господарство, інструментальне господарство, внутрішньовиробничий транспорт, енергетичне господарство, складське господарство підприємства.

Загальна характеристика основних складових соціальної інфраструктури. Соціальна діяльність на підприємстві. Соціальна функція підприємства. Види соціальної діяльності підприємства та їх забезпечення.

Відтворення та розвиток інфраструктури. Капітальне будівництво. Поняття, заклади планування капітального будівництва та введення в дію виробничих потужностей. Зміст і організація проектування виробничих об'єктів. Планування капітального будівництва: кошторисна вартість будівництва, його техніко-економічне обґрунтування, титульні списки будівель, склад технічного проекту. Підрядний та господарський спосіб ведення будівельно-монтажних робіт.

2. 1.15. Планування діяльності підприємства.

Загальна характеристика: значення, зміст, завдання планування. Межі планування. Причини невдач планування.

Принципи планування. Система планів підприємства. Методи планування: ресурсний, метод екстраполяції, дослідно-статистичний (середніх показників), факторний, нормативний, матричний, економіко-математичне моделювання.

Стратегічне планування: сутність і призначення. Стратегічні цілі. Процес стратегічного планування: вибір місії, цілі, оцінка й аналіз зовнішнього

середовища, вибір стратегічних альтернатив: виживання, стабілізація, зростання, скорочення. Методи вибору генеральної стратегії. Функціональні субстратегії. Сучасні проблеми розвитку системи стратегічного планування.

Бізнес-план підприємства: сутність і призначення. Мета та основні етапи розробки бізнес-плану. Структура та зміст бізнес-плану. Оформлення і стиль. Тактичне й оперативне планування. Відмінність тактичного планування від стратегічного. Зміст і можливі розділи тактичних планів, їх загальна характеристика.

Оперативне планування: сутність і завдання. Розробка оперативних планів та графіків виробництва. Системи оперативного планування. Проблеми удосконалення внутрішньофірмового планування за умови ринкової системи господарювання.

1.16. Мотивація та оплата праці

Мотивація як процес стимулювання людей до ефективної трудової діяльності. Методи мотивації трудової діяльності: прямі і непрямі, економічні, неекономічні (моральні).

Поняття оплати праці. Функції заробітної плати. Структура заробітної плати. Основна і додаткова оплата праці. Сучасна державна політика оплати праці.

Мінімальна заробітна плата. Тарифна система оплати праці: тарифна сітка, тарифна ставка, доплати і надбавки, схеми посадових окладів. Форми і системи оплати праці робітників. Відрядна та почасова оплата праці. Оплата праці керівників, спеціалістів і службовців. Єдина тарифна сітка.

Нетарифна система оплати праці: загальна характеристика та особливості застосування. Фонд оплати праці: формування та склад. Методи визначення планового фонду заробітної плати. Державне регулювання оплати праці.

Участь працівників підприємства в його прибутках (доходах). Характеристика та ефективність окремих систем участі працівників у прибутках. Зарубіжний та вітчизняний досвід участі працівників у прибутках та власності підприємств.

1.17. Виробництво продукції (послуг), її якість і конкурентоспроможність

Загальна характеристика продукції, її класифікація і вимірники: натуральні та вартісні. Номенклатура й асортимент продукції. Валова, товарна, чиста і реалізована продукція.

Виробнича програма (план виробництва продукції). Основні етапи формування виробничої програми. Вплив маркетингової діяльності на формування програми випуску продукції (послуг). Ресурсне обґрунтування виробничої програми.

Змістовна характеристика матеріально-технічного забезпечення (МТЗ). Форми та системи МТЗ. Обчислення потреби в матеріалах. Запаси матеріалів та їх регулювання. Оптимізація партій поставки матеріалів.

Якість продукції (послуг) як економічна категорія. Показники та методи

оцінки якості продукції (послуг). Абсолютний та відносний рівень якості. Система одиничних показників якості продукції. Поняття й визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку. Технічні, організаційні та соціальні заходи для підвищення якості й конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників.

Стандартизація продукції. Наявні стандарти в Україні, сфери їх застосування. Нормативно-технічна документація для проектування та виготовлення продукції. Міжнародні стандарти ІСО. Сертифікація продукції, її економічне значення. Види сертифікації. Міжнародні системи сертифікації. Економічна й соціальна ефективність стандартизації та сертифікації продукції. Державний нагляд за дотриманням вимог стандартів. Проблеми застосування технічних умов вітчизняними підприємствами. Маркування продукції в Україні.

1.18. Витрати та ціноутворення на продукцію (послуги)

Загальна характеристика витрат як комплексного економічного показника. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками: ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції.

Собівартість продукції як показник ефективності виробництва. Зміст і методи обчислення кошторису виробництва. Розрахунок кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Собівартість валової, товарної та реалізованої продукції.

Калькуляція та її місце в економічних розрахунках. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат для більшості підприємств різних галузей. Методика обчислення окремих статей калькуляції.

Система управління витратами. Формування і контроль витрат за центрами відповідальності. Розрахунок критичного обсягу виробництва (точки беззбитковості).

Обґрунтування та вибір стратегії зниження витрат на підприємствах. Групи чинників зниження витрат на виробництво: підвищення технічного рівня; вдосконалення організації виробництва, праці й управління; збільшення обсягу виробництва тощо.

Поняття, роль і функції ціни: обліково-вимірювальна функція, розподільча, стимулююча. Види цін та сфери їх застосування: централізовано-фіксовані ціни, договірні, світові, оптові (відпускні), роздрібні, тарифи на платні послуги. Методи ціноутворення на продукцію (послуги). Цінова політика підприємства. Шляхи вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

1.19. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства

Характеристика фінансової діяльності підприємства. Внутрішнє та зовнішнє фінансування. Планування фінансової діяльності.

Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Види прибутку: загальний, прибуток після оподаткування, операційний. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу). Валовий прибуток (дохід) та чистий прибуток (дохід). Розподіл чистого прибутку на підприємстві.

Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства. Види рентабельності. Обчислення рентабельності виробничих засобів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність окремих виробів. Способи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей України.

Сутність, важливість і методичні підходи до оцінки загального, фінансово-економічного стану підприємства. Оцінка прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності.

Класифікація чинників зростання ефективності виробництва.

1.20. Реструктуризація та санація підприємства

Система виживання підприємства в ринкових умовах господарювання. Основні економічні параметри системи виживання. Головні організаційні заходи для виживання підприємства.

Реструктуризація підприємства як найважливіший захід системи виживання і виходу з економічної кризи.

Сутність реструктуризації, її форми та види. Корпоративна, фінансова, виробничо-технологічна, організаційно-управлінська форми реструктуризації підприємства. Внутрішні та зовнішні фактори впливу на процес реструктуризації. Розробка та здійснення програми (бізнес-плану) реструктуризації суб'єктів господарювання. Основні етапи здійснення реструктуризації.

Санація підприємства. Сутність механізму санації та її цілей. Програма санаційних заходів. Класична модель процесу фінансового оздоровлення підприємства. Стратегічні цілі і тактика проведення санації. Структура проекту санації. Бізнес-план фінансового оздоровлення. Державна підтримка проведення санації потенційно конкурентоспроможних підприємств. Практика й ефективність санації підприємств в Україні.

1.21. Банкрутство та ліквідація підприємства

Сутність банкрутства підприємства. Причини банкрутства (зовнішні та внутрішні). Класифікація чинників, що сприяють банкрутству. Визначення зон ризику та реакція підприємства на настання кризового фінансово-економічного стану. Методичні основи визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання: двофакторна модель, модель Альтмана. Етапи та процедура оголошення банкрутства в засобах масової інформації. Банкрутство підприємств в Україні.

Процес ліквідації підприємства-банкрута. Управління майном боржника. Комплекс організаційно економічних заходів і допустима тривалість процесу

ліквідації підприємства-банкрута. Черговість задоволення претензій кредиторів. Форми ліквідації підприємств-банкрутів: фізичне припинення, перепрофілювання діяльності зі зміною власника, розпродаж майна "з молотка" тощо.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Баюра Д.О. Корпоративне управління : навч. посіб. Київ : ТОВ "Дейлі Принт", 2019. 320 с.
2. Бойчик. І.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. К.: Кондор- Видавництво, 2016. 378 с.
3. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, Центр навчальної літератури, 2010. 488 с.
4. Грещак М.Г., Колот В.М., Мендрул О.Г. та ін. Економіка підприємства: Підручник / Київський національний економічний ун-т / Г.О. Швиданенко (ред.). 4-е вид. К.: КНЕУ, 2009. 816с.
5. Грیشнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник. Київ : Знання, 2011. 304.с.
6. Економіка підприємства: Навч. посіб / За ред. Г.М.Филюк, Л.А.Мартинюк. Київ : Знання, 2023. 480 с.
7. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів // за заг ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. К.: Ельга-Н, КНТ, 2009. 780 с.
8. Економічний аналіз /підручник/ за заг.ред. Г.М.Филюк, В.І.Головка. К.: ВЦ «Академія», 2021. 880 с.
9. Цінні папери: підручник / В.Д.Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В.Ковтун та ін.; за ред. В.Д.Базилевича. К.: Знання, 2011. 1094 с.
10. Яркіна Н.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. / Н. М. Яркіна. К.: Ліра-К, 2020. 596 с.

Додаткова

- 1.Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. Київ : Знання-Прес, 2008. 687 с.
2. Економіка підприємства: Збірник тестів та задач / За ред. А.В. Шегди. Київ : ЦУЛ, 2010. 138 с.
- 3.Економіка підприємства в схемах і таблицях: Навчальний посібник /Т. М. Серікова, Є. П. Кожанова, В. І. Мельник, Г. М. Шумська Харків : ВД «ІНЖЕК», 2009. 304 с.
4. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: Навчальний посібник/В. Г. Топольник, М. А. Котляр. Львів : «Магнолія-2006», 2012. 212 с.
5. Міждисциплінарний словник з менеджменту / За ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. Київ : Нічлава, 2011. 624 с.
6. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №№ 1-35[Електронний

ресурс]. zakon.rada.gov.ua.

7. Стратегія підприємства: навч. посіб./А. П. Наливайко, Н. М. Гаращенко, Є. В. Прохорова; за ред. А. П. Наливайка; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Київ : КНЕУ, 2016.

8. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: Оцінювання та управління: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 271 с.

Інтернет-ресурси:

1. Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua>

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Інститут економіки та прогнозування НАН України [Електронний ресурс]: http://ief.org.ua/?page_id=842

4. Найкращі актуальні бази даних по підприємствах України [Електронний ресурс]: <https://www.ua-region.com.ua>

5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>

6. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]: <https://niss.gov.ua/>

МОДУЛЬ 2. МІКРОЕКОНОМІКА

2.1. Предмет і методологія мікроекономіки

Предмет і функції економічної науки. Рівні економічного аналізу. Макроекономіка. Мікроекономіка. Мезоекономіка. Мегаекономіка. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Межа виробничих можливостей (крива трансформації). Альтернативна вартість. Економічна ефективність. Загальнонаукові методи економічного аналізу. Граничний аналіз. Економічні показники. Номінальні і реальні змінні. Поняття нормативної і позитивної економіки.

2.2. Попит, пропозиція та ринковий механізм

Попит і закон попиту. Аналіз змін попиту та величини попиту. Нецінові визначники попиту. Суть та види еластичності попиту. Цінова еластичність попиту і загальний виторг виробника. Економічна інтерпретація значень коефіцієнтів різних видів еластичності попиту. Пропозиція і закон пропозиції. Аналіз змін пропозиції та величини пропозиції. Нецінові визначники пропозиції. Цінова еластичність пропозиції. Ринкова рівновага. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Надлишок виробника і надлишок споживача. Вплив змін попиту й пропозиції на рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Прямий і непрямий вплив держави на ринкову рівновагу. Наслідки запровадження максимальних і мінімальних цін. Аналіз впливу непрямих податків, дотацій і субсидій на ринкове становище покупців і продавців. Чисті втрати суспільства.

2.3. Теорії поведінки споживача

Корисність в економічній науці і проблема її виміру. Функція корисності. Сукупна і гранична корисність. Закон спадної граничної корисності блага. Сутність раціонального вибору споживача. Поняття «рівноваги споживача». Правило рівноваги споживача за умови споживання набору благ. Криві байдужості (індиферентності) та їх властивості. Коефіцієнт граничної норми заміни (заміщення) благ. Карта кривих байдужості. Бюджетне обмеження та можливості споживача. Рівновага споживача з позицій порядкового (ординалістського) підходу. Реакція споживача на зміну цін товарів і доходу споживача. Модель (крива) «дохід –споживання». Модель (крива) «ціна – споживання».

2.4. Теорія виробництва і витрат

Параметри функціонування підприємства як мікроекономічної моделі. Суть виробництва. Технологія виробництва. Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором. Закон спадної граничної продуктивності змінного фактору виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт, їх взаємозв'язки. Стадії виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива виробничої байдужості (ізокванта): поняття і властивості. Лінія однакових витрат виробництва (ізокоста). Правило рівноваги виробника. Економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат виробництва. Явні і неявні витрати виробництва. Економічний, бухгалтерський і нормальний прибуток. Постійні, змінні, сукупні витрати виробництва. Середні і граничні витрати виробництва у короткостроковому і довгостроковому періодах. Постійний, зростаючий та спадний ефекти масштабу виробництва.

2.5. Ринкові структури. досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігополія

Сутність ринкової структури. Види ринкових структур. Суть, ознаки та умови функціонування ринку досконалої конкуренції. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Умови рівноваги фірми-досконалого конкурента у довгостроковому і короткостроковому періодах. Характерні ознаки ринкової структури чистої монополії. Види монополій. Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Суспільні втрати від діяльності монополіста. Умови рівноваги монополіста у довгостроковому і короткостроковому періодах. Характерні ознаки ринкової структури монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція в умовах монополістичної конкуренції. Умови рівноваги виробника у довгостроковому і короткостроковому періодах. Ефективність монополістичної конкуренції. Особливості організації олігопольного ринку. Види олігополій. Економічні наслідки олігополії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мікроекономіка: Підручник / За ред. А.І. Ігнатюк. Київ : Видавництво Ліра,

2023. 420 с.

2. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 679 с. (Класичний університетський підручник).

3. Базилевич В.Д. Практикум із мікроекономіки: навчальний посібник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, А.І. Ігнатюк, С.В. Слухай; за ред. В.Д. Базилевича. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 303 с.

4. Базилінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 352с.

5. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Мікроекономіка. Практикум: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 418 с

6. Петрушенко Ю. М. Мікроекономіка: теорія та приклади розв'язання задач. Київ : Університетська книга. 2014. 320 с.

7. Слухай С.В. Довідник базових термінів та понять з мікроекономіки/ С.В. Слухай. 2-е вид., доп і переробл. Київ : Аграр Медіа Груп, 2015. 374 с.

МОДУЛЬ 3. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Теоретичні основи планування

Сутність планування. Планування як наука та як функція управління підприємством. Види планування: централізоване та засноване на ринкових механізмах регулювання. Етапи планування. Фактори якості планування на підприємстві.

Предмет та об'єкт планування на підприємстві. Ресурси як предмет планування на підприємстві: трудові ресурси, виробничі фонди, інвестиції. Об'єкти планування – господарська, соціальна та екологічна діяльність підприємства.

Засоби та методи планування. Конкретно-історичний, комплексний, системний підходи, експеримент, моделювання, граничний аналіз, дисконтування, методи спеціальних досліджень у практиці внутріфірмового планування. Традиційні методи оперативно-календарного планування. Застосування економіко-математичних методів у плануванні підприємства.

3.2. Система планування на підприємстві

Принципи планування. Види планування за окремими критеріями: обов'язковості, терміну, змісту планових рішень, ступенем охоплення, об'єктами, сферами, глибиною планування, координацією окремих планів у часі, обліком зміни даних, черговістю в часі.

Фактори, що впливають на вибір планів. Фактори, обумовлені специфікою фірми. Фактори зовнішнього середовища. Специфіка процесу планування.

Організація планування на підприємстві. Механізм планування. Організаційні форми внутріфірмового планування. Структура та функції планових служб на підприємстві.

3.3. Теоретичні і методичні основи стратегічного і тактичного планування

Сутність і структура стратегічного планування. Технологія планування стратегії. Інформаційна база стратегічного планування. Сучасний інструментарій стратегічного планування.

Зміст і функції тактичного планування. Відмінності тактичного плану від стратегічного. Вимоги до тактичного плану: гнучкість, повнота, підтримка з боку керівництва, комплексність, відповідальність, точність, участь виконавців, пріоритет поточних рішень.

Зміст, значення та завдання тактичного плану. Його структура та порядок розробки. Система планових норм, нормативів та показників. Розділи тактичного плану. Етапи його розробки. Зміст робіт та їхні виконавці.

3.4. Маркетингові дослідження і план реалізації продукції

Цілі і завдання плану реалізації продукції. Головні вимоги до його складання. Інформаційна база планування збуту продукції. Формування портфеля замовлень.

Технологія обґрунтування планових рішень з обсягу продажу. Етапи планування реалізації продукції: дослідження кон'юнктури ринку, планування асортименту, оцінка конкурентноздатності товару, планування ціни, прогнозування обсягу продажу. Засоби мінімізації ризику при плануванні портфеля замовлень.

Методи прогнозування обсягу продажів – метод експертних оцінок, економіко-статистичні методи.

3.5. Планування виробництва продукції

Структура та показники виробничої програми підприємства. Основні вимірники виробничої програми: вартісні, натуральні, умовно-натуральні. Обсяг виробленої продукції, обсяг реалізованої продукції.

Методика планування виробничої програми. Етапи її планування. Аналіз виконання плану виробництва. Аналіз портфеля замовлень. Розрахунок виробничої потужності: чинники, що її визначають, послідовність розрахунків. Планування випуску продукції. Планування виконання виробничої програми та його етапи.

3.6. Планування матеріально-технічного забезпечення

Мета та задачі плану матеріально-технічного забезпечення. Фактори, що впливають на організацію матеріально-технічного забезпечення підприємства. Основні функції служб матеріально-технічного забезпечення.

Механізм планування потреби підприємства у матеріально-технічних ресурсах. Складові плану. Вихідні дані для його розробки. Етапи складання.

Розрахунок потреби в окремих матеріально-технічних ресурсах: сировині і матеріалах, паливі й енергії, устаткуванні. Фактори, що впливають на потребу в окремих матеріально-технічних ресурсах. Визначення джерел задоволення потреби в них підприємством.

Дослідження ринку матеріально-технічних ресурсів. Методи вивчення ринку сировини і матеріалів. Планування закупок матеріально-технічних ресурсів.

3.7. Планування персоналу та оплати праці

Зміст і завдання планування потреби у персоналі. Показники забезпеченості підприємства трудовими ресурсами. Показники ефективності використання трудових ресурсів.

Технологія складання плану по праці і персоналу. Складові плану.

Планування продуктивності праці. Розрахунок балансу робочого часу.

Розрахунок потреби у персоналі. Методи планування чисельності персоналу: коректування базової чисельності, трудомісткість виробничої програми.

Мета та задачі планування фонду оплати праці. Аналіз фонду оплати праці, його складові. Механізм планування коштів на фонд оплати праці. Методи визначення планового фонду оплати праці: за досягнутим рівнем, за середньою заробітною платою, нормативний, поелементний.

Планування фонду оплати праці різних категорій працівників. Відрядний, тарифний, преміальний фонди та компенсаційні виплати. Розрахунок середньої заробітної плати різних категорій працівників.

3.8. Планування витрат виробництва

Собівартість продукції підприємства в умовах ринку, її загальна характеристика. Структура собівартості та її врахування у коротко- та довгостроковому плануванні. Різновиди собівартості продукції (цехова, виробнича, повна) та класифікація витрат на виробництво (за економічним змістом, призначенням у виробництві, способом обчислення на одиницю продукції, впливом зміни обсягу виробництва на величину загальних витрат).

Мета і задачі плану по собівартості продукції. Інформаційна база плану. Показники рівня і динаміки собівартості. Методи планування собівартості продукції: пофакторний, кошторисний, метод калькуляцій, нормативний. Калькулювання собівартості продукції. Методи калькулювання собівартості продукції. Планування зниження собівартості продукції.

Складання кошторису витрат на виробництво. Класифікація витрат та їх групування за економічними елементами. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення основних статей калькуляції.

Особливості планування та обліку прямих і непрямих статей витрат. Розрахунок економії від зниження матеріальних витрат.

3.9. Фінансове планування на підприємстві

Цілі, задачі і функції фінансового планування. Основні оцінкові показники діяльності підприємства. Вихідні дані для складання фінансового плану.

Зміст фінансового плану. Дохід як показник фінансових результатів. Прибуток як цільова функція діяльності підприємства. Методи планування прибутку від реалізації продукції, робіт, послуг, іншої реалізації та позареалізаційних операцій. Рентабельність як відносний показник ефективності роботи підприємства. Різновиди показника рентабельності.

Методика розробки фінансового плану. Баланс підприємства та його структура. Актив та пасив балансу. Оцінка та діагностика фінансового стану підприємства. Показники ступеня заборгованості, ліквідності та фінансової незалежності підприємства.

3.10. Оперативно-календарне планування

Зміст і завдання оперативно-календарного планування та регулювання роботи підприємства. Його характеристика та задачі. Міжцехове та внутрішньоцехове планування. Планово-облікові одиниці та системи оперативного планування.

Види і системи оперативно-календарного планування. Його особливості на підприємствах одиничного, серійного і масового типів виробництва. Календарно-планові нормативи та їхні розрахунки. Розробка виробничих програм для цехів і дільниць. Планування роботи поточкових ліній. Оперативне регулювання роботи підприємства.

3.11. Планування інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства

План НДДКР і створення нової продукції. Формування планів оновлення продукції, їх склад і завдання. Етапи планування інновацій. Класифікація інноваційних проєктів. Оцінка економічної ефективності технічних новин і нововведень.

Сутність інвестицій та інвестиційного процесу. Фактори, що зумовлюють необхідність інвестицій. напрямки реалізації інвестицій.

Порядок і методика складання плану інвестицій. Етапи складання плану інвестицій. Методика і показники зведеного планування інвестицій. Показники ефективності інвестиційного проєкту.

3.12. Бізнес-планування

Сутність бізнес-планування та призначення бізнес-плану. Його функціональна спрямованість та види. Склад бізнес-плану і технологія його розробки. Вибір різновиду методики бізнес-плану з урахуванням його функціональної приналежності, виду діяльності, масштабів виробництва. Послідовність розробки бізнес-плану.

Особливості складання окремих розділів бізнес-плану. Обґрунтування виробництва продукції на новому і вже існуючому підприємстві. Визначення потреби в ресурсах. Розробка організаційної структури управління. Методика формування фінансового плану.

Якісний і кількісний аналіз ризиків і планування запобігання втрат. Аналіз чутливості проєкту.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Ромащенко О.С. Планування діяльності підприємств: навчальний посібник. / О.Ю. Гусєва, О.В. Воскобоева, О.С. Ромащенко. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2020. 135 с.
2. Іванова В. В. Планування і контроль на підприємстві: навчальний посібник / В.В. Іванова. Суми : Університетська книга, 2023. 443 с.
3. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.Ф. Бурик [та ін.]; за ред. проф. Бурика А.Ф. Київ : Центр навчальної літератури [вид.], 2017. 260 с.
4. Планування та організація діяльності підприємства [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Г. Б. Веретенникова, В. В. Томах, І. М. Геращенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 210 с.
5. Планування діяльності підприємства. Практикум: навч. посіб. / [Андреюк Н.В., Скопенко Н.С., Пашнюк Л.О.]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2015. 191 с.
6. Gupta Sushil, Starr Martin. Production and Operations Management Systems. URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Production%20and%20Operations%20Management%20Systems.p>

[df](#)

7. Kiran D. R. Production planning and control. A comprehensive approach, 2019. 531 p.

8. Ogolo G. Planning as a management function in business organizations. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/337893323_PLANNING_AS_A_MANAGEMENT_FUNCTION_IN_BUSINESS_ORGANISATIONS/link/5df0e6e9299bf10bc3520ba7/download

9. Operation management. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/349836532_Operation_management.

Додаткова:

10. Должанський І. З., Загорна Т. О. Бізнес-план: технологія розробки: навч. посіб./ І. З. Должанський, Т. О. Загорна. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 384 с.

11. Михалюк Н. І. Планування діяльності підприємств: навч. посіб./ Н.І. Михалюк. Київ : Ліра-К, 2015. 620 с.

12. Петров В. М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посіб. / В. М. Петров. Харків: Майдан, 2016. 362 с.

13. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства / Л. А. Швайка. Київ : Ліра-К, 2014. 268 с.

МОДУЛЬ 4. ОЦІНКА ПІДПРИЄМСТВА (БІЗНЕСУ)

4.1. Сутність, принципи та етапи оцінки вартості підприємства (бізнесу)

Сутність та цілі оцінки вартості підприємства (бізнесу). Особливості бізнесу як товару та об'єкту оцінки, поняття підприємства і цілісного майнового комплексу. Суб'єкти та нормативно-правове регулювання оціночної діяльності. Поняття вартості. Класифікація видів вартості. Види вартості: ринкова, інвестиційна, відновлення, заміщення, ліквідаційна, заставна, балансова, початкова. Основні принципи оцінки.

Вихідна інформація для здійснення оцінки. Первинний аналіз фінансової звітності. Нормалізація та трансформація фінансової звітності, інфляційне коригування. Система показників, що характеризують фінансовий стан підприємства. Чинники, що впливають на вартість бізнесу.

Етапи процесу оцінки. Обмежуючі умови оцінки. Структура та зміст звіту з оцінки.

4.2. Теорія вартості грошей у часі

Приведення грошових сум, що виникають у різний час, до теперішньої вартості.

Складний відсоток (майбутня вартість грошової одиниці). Дисконтування

(поточна вартість грошової одиниці). Поточна вартість одиничного ануїтету. Періодичний внесок на погашення кредиту (внесок на амортизацію грошової одиниці). Майбутня вартість ануїтету (нагромадження грошової одиниці за період). Періодичний внесок у фонд нагромадження (фактор фонду нагромадження). Взаємозв'язок між різними функціями. Таблиці фінансової математики.

Ризики: види, вимірювання, врахування при оцінці бізнесу.

4.3. Дохідний підхід до оцінки вартості підприємства (бізнесу)

Сутність методу дисконтування грошових потоків. Основні етапи методу оцінки підприємства (бізнесу) за методом дисконтування грошових потоків. Вибір моделі грошового потоку: грошовий потік на власний капітал; грошовий потік на увесь інвестований капітал. Прямий та непрямий методи формування грошових потоків. Сценарний аналіз грошових потоків.

Визначення ставок дисконтування. Метод кумулятивної побудови (підсумовування) ставки дисконту. Модель оцінки капітальних активів. Метод середньозваженої вартості капіталу. Ставка дисконту, як величина обернена до середньогалузевого значення мультиплікатора „ціна/прибуток”.

Розрахунок величини вартості у постпрогнозний період. Модель Гордона.

Сутність методу капіталізації доходу (прибутку), його переваги та недоліки. Основні етапи оцінки підприємства (бізнесу) за методом капіталізації доходу (прибутку), підсумкові коригування. Розрахунок величини доходу (прибутку), що буде капіталізована. Поняття потенційного валового, дійсного валового та чистого операційного доходу від використання об'єкту оцінки.

Розрахунок ставки капіталізації. Метод Рінга. Метод Інвуда. Метод Хоскольда. Методи ринкової екстракції однорідних та різнорідних об'єктів.

4.4. Порівняльний підхід до оцінки вартості підприємства (бізнесу)

Сутність та базові положення порівняльного підходу. Переваги і недоліки порівняльного підходу. Основні методи порівняльного підходу. Метод галузевих коефіцієнтів. Метод ринку капіталу (компанії-аналога). Метод угод (продажу).

Етапи методу ринку капіталу. Типи інформації, що використовується при проведенні оцінки. Стадії відбору компаній-аналогів та критерії співставності.

Поняття цінового мультиплікатора. Методика розрахунку мультиплікаторів. Типи цінових мультиплікаторів: інтервальні та одномоментні. Визначення ринкової вартості на основі мультиплікаторів, внесення поправок, пов'язаних із характером пакета та ліквідністю.

4.5. Витратний підхід до оцінки вартості підприємства (бізнесу)

Сутність витратного підходу. Метод вартості чистих активів. Основні етапи та призначення методу. Особливості коригування окремих статей балансу при застосуванні методу чистих активів.

Сутність методу ліквідаційної вартості та умови застосування. Обґрунтування вибору виду ліквідаційної вартості. Впорядкована та прискорена ліквідація.

Розробка календарного плану ліквідації активів підприємства. Коригування активної частини балансу. Визначення витрат, пов'язаних із ліквідацією підприємства. Коригування величини зобов'язань підприємства. Розрахунок ліквідаційної вартості.

4.6. Оцінка вартості окремих видів активів (землі та нерухомості, машин і обладнання, нематеріальних активів)

Особливості оцінки землі та нерухомості. Методи дохідного підходу. Метод визначення середньозваженої ставки капіталізації для землі та нерухомості. Методи порівняльного підходу. Метод порівняльного продажу (порівняння продажу), способи визначення розмірів коригування за елементами порівняння та внесення поправок. Методи витратного підходу розрахунку вартості нерухомості. Види термінів життя нерухомих об'єктів (фізичний, хронологічний, нормативний, ефективний, залишковий, економічного життя). Види зносу нерухомості, методи визначення фізичного, функціонального та економічного зносу. Методи визначення вартості землі: розбиття на земельні ділянки, техніки залишку, капіталізації ренти, валового рентного мультиплікатора.

Особливості оцінки машин і обладнання. Методи оцінки зносу машин і обладнання: ефективного віку; експертизи стану; зниження споживчих властивостей; зниження доходності. Методи витратного підходу до оцінки вартості машин і обладнання: розрахунок за ціною однорідних об'єктів; аналізу та індексації витрат; поелементного розрахунку витрат; визначення собівартості за укрупненими нормативами. Порівняльні методи оцінки вартості машин і обладнання: прямого порівняння; розрахунку за питомими ціновими показниками; процента відновної вартості. Доходні методи оцінки вартості машин і обладнання: дисконтованих доходів; прямої капіталізації доходів.

Необхідність та особливості оцінювання нематеріальних активів. Методологія оцінки нематеріальних активів підприємства: дохідний, витратний та ринковий (порівняльний) підходи до оцінки нематеріальних активів. Методи оцінки окремих видів нематеріальних активів підприємства: виграшу у собівартості; вартості створення; надлишкових прибутків; дисконтованих грошових потоків; звільнення від роялті; переваг у прибутках.

Тема 4.7. Оцінка вартості підприємства (бізнесу) для цілей інвестування

Поняття реальних інвестицій та інвестиційного проекту. Інвестиційна вартість. Методика розрахунку та аналізу динамічних (дисконтованих) показників оцінки реальних інвестиційних проектів: чистої приведеної (поточної) вартості проекту; індексу (коефіцієнту) доходності інвестицій; індексу (коефіцієнту) рентабельності інвестицій; звичайної та модифікованої внутрішньої норми доходності; терміну окупності інвестицій; еквівалентних річних грошових потоків. Методика розрахунку та аналізу статичних показників

оцінки інвестиційних проєктів: простого терміну окупності; бухгалтерської норми доходності. Особливості застосування окремих показників ефективності інвестиційних проєктів. Побудова узагальненої оцінки альтернативних інвестиційних проєктів за критерієм ефективності.

Поняття фінансових інвестицій. Види вартості емісійних цінних паперів: номінальна; балансова (бухгалтерська); ринкова (курсова); дійсна (внутрішня); ліквідаційна. Оцінка облігацій різних видів (з купоном з постійним рівнем виплат, з плаваючим купоном, безстрокових облігацій). Оцінка привілейованих акцій. Оцінка звичайних акцій.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна: (базова)

1. Воронін В.О. Аналітика ринку нерухомості: методологія та принципи сучасної оцінки: монографія / В.О. Воронін, Е.В. Лянце, М.М. Мамчин. Львів: Видавництво «Магнолія», 2014. 304 с.
2. Драпіковський О.І., Іванова І., Смольникова С. Оцінка нерухомого майна: підручник. Київ : Увекон; Видавничий дім АртЕк, 2023. 432 с.
3. Оцінка бізнесу та нерухомості: навч. посіб. / За заг. ред. В.Р. Кучеренко. Уклад.: Я.П. Квач, Н.В. Сментина, В.О. Улібіна, А.В. Андрейченко. 2-ге вид. Одеса: «Астропринт», 2013. 235 с.
4. Оцінка нерухомості: навч. посіб. / О.І. Драпіковський, І.Б. Іванова, Ю.В. Крумеліс. Київ: Тов. СІК ГРУП Україна, 2015. 424 с.
5. Пазинич В.І., Свистун Л.А. Оцінка об'єктів нерухомості : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 434 с.
6. Перович Л.М., Губар Ю.П. Оцінка нерухомості. Львів : Львівська політехніка, 2016. 300 с.
7. Платонов Б.О. Основи оціночної діяльності : підручник. Київ : НАКККіМ, 2013. 227 с.
8. Посібник з оцінки бізнесу в Україні. Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / під заг. ред. Я. Маркуса. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
9. Тимошик Л.П. Практичний посібник з оцінки майна та майнових прав. Київ, 2013. 244 с.
10. Цінні папери: практикум: навчальний посібник / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін.; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 791 с.
11. Чубук Л.П. Оцінка бізнесу: практикум: навчальний посібник. Київ: Інтерсервіс, 2020. 166 с.
12. Чубук Л.П., Нестеренко О.П. Оцінка бізнесу: навч. посібник (задачі та розв'язки, методологія, оціночні сервіси). Київ : Інтерсервіс, 2023. 224 с.

Додаткова:

13. Бутнік-Сіверський О.Б. Методологія оцінки вартості майнових прав інтелектуальної власності та практичні аспекти її застосування : монографія; НДІ

ІВ НАПрН України. Київ : Інтерсервіс, 2020. 344 с.

14. Яшкіна Н.В., Дідковська Л.Г. Оцінка бізнесу. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2010. 440 с.

15. Damodaran Aswath. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset, University Edition. 3d Edition. Wiley, John Wiley&Sons, Inc., 2012. 974 p.

16. European Valuation Standards 2016. 8 Edition. The European Group of Valuers' Associations TEGoVA, 2016. 378 p.

17. Fazzini Marco. Business Valuation: Theory and Practice. Springer, 2018. 227 p.

18. Golden S. Intellectual Property Valuation: Case Law Compendium. 3rd Edition. Business Valuation Resources, 2017. 858 p.

19. Koller Tim, Goedhart Mark and Wessels David, McKinsey&Company Inc. Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies. 5th Edition. Wiley, John Wiley&Sons, Inc., 2015. 809 p.

20. Mooya M.M. Real Estate Valuation Theory: A Critical Appraisal. Springer, 2016. 192 p.

21. Morri G., Benedetto P. Commercial Property Valuation: Methods and Case Studies. Wiley, John Wiley&Sons, Inc., 2019. 227 p.

22. Palepu Kristihna G., Healy Paul M. Business Analysis and Valuation: Using Financial Statements. 5th Edition. Cengage Publications, 2015. 332 p.

23. Pratt Shannon P., Niculita Alina V. The Analysis and Appraisal of Closely Held Companies. 5th Edition. McGraw-Hill, 2008. 1098 p.

24. Trugman Gary R. Understanding Business Valuation: A Practical Guide to Valuing Small to Medium Sized Businesses. Wiley, John Wiley&Sons, Inc., 2016. 1168 p.

Законодавчі та нормативні акти, методичні документи:

25. Загальні засади оцінки майна і майнових прав: Національний стандарт №1, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. №1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>.

26. Методика експертної грошової оцінки земельних ділянок, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. №1531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF>.

27. Методика нормативної грошової оцінки земель населених пунктів, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.1995 р. №213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-95-%D0%BF>.

28. Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, затв. Постановою кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. №831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%D0%BF>.

29. Методика оцінки майна, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. №1891. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF>.

30. Методика оцінки об'єктів оренди, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.1995 р. №629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/629-95-%D0%BF>. Міжнародні стандарти оцінки 2011 / переклад з англійської УТО. Київ:

Аванпост-Прим, 2012. 144 с.

31. Національні Стандарти Оцінки (проект), підгот. Українським товариством Оцінювачів на заміну діючим НСО / Маркус Я.І., Назирова В.П., Ромасенко О.В., Амфітеатров О.Д., Іванова І.Б., Драпиковський О.І. та ін. Київ, 2015. 63 с. URL: <http://www.spfu.gov.ua/userfiles/files/Проекти%20нової%20редакції%20НСО%20для%20обговорення.pdf>.

32. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності: Національний стандарт №4, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. №1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF>.

33. Оцінка нерухомого майна: Національний стандарт №2, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. №1442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF>.

34. Оцінка справедливої вартості: Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#n2.

35. Оцінка цілісних майнових комплексів: Національний стандарт №3, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. №1655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>.

36. Правила визначення фізичного зносу житлових будинків СОУ ЖКГ 75.11-35077234.0015:2009: прийнято та введено в дію Наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 03.02.2009 р. №21. Київ, 2009. 46 с. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/61-1-0-931>.

37. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. №1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.

38. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001р. №2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.

Додаткові ресурси:

39. Відомості приватизації (архів за 2020 – 2022 рр.). АФО: вебсайт. URL: <http://www.afo.com.ua/uk/periodychni-vydannya-fdmu>.

40. Громадська організація «Всеукраїнська асоціація фахівців з оцінки». АФО: вебсайт. URL: <http://www.afo.com.ua/>.

41. Громадська організація «Всеукраїнське об'єднання «Українське товариство оцінювачів». УТО: вебсайт. URL: <http://www.uto.com.ua/ru/>.

42. Державний інформаційний бюлетень про приватизацію (архів за 2015 – 2018 рр.). АФО: вебсайт. URL: <http://www.afo.com.ua/uk/periodychni-vydannya-fdmu>.

43. Журнал «Вісник оцінки» Українського Товариства Оцінювачів (архів за 2016 – 2022). Українське Товариство Оцінювачів: вебсайт. URL: <https://uto.com.ua/ru/osvita/>.

44. Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS). RICS: website. URL: <https://www.rics.org/ua/>.

II. СТРУКТУРА ІСПИТУ ТА МЕТОДИКА ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ

Комплексний підсумковий іспит складається з чотирьох типів завдань:

1. Теоретичне питання – 1 (максимальна кількість балів – 10).
2. Розрахунково-аналітичні завдання, що узгоджені з концепцією підготовки спеціалістів в класичних університетах як майбутніх фахівців аналітиків з економіки підприємства, науковців – 2 (максимальна кількість балів – 30).
3. Тести одиничного вибору – 40 (максимальна кількість балів – 40).
4. Розрахункові тести – 10 (максимальна кількість балів – 20).

Теоретичні питання охоплюють проблематику професійно-орієнтованих дисциплін освітньої програми «Економіка підприємства» за модулями: Економіка підприємства. Оцінка бізнесу. Планування діяльності підприємства. Мікроекономіка.

Розрахунково-аналітичні завдання складені за відповідними модулями і передбачають їх вирішення із відповідним аналізом та висновками.

Тестові завдання включають перелік тестових завдань освітньої програми «Економіка підприємства» за наведеними вище модулями. Екзаменаційний білет передбачає вирішення 50-ти тестових завдань двох рівнів складності. **Перший рівень** – тестові завдання сформовані як тести закритої форми із запропонованими відповідями, з яких потрібно вибрати правильну відповідь з множини вибору (три-чотири відповіді, з яких тільки одна є правильною). **Другий рівень** – тести сформовані у вигляді завдань розрахункового характеру.

ІІІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінювання відповідей студентів на питання та завдання
екзаменаційного білету

№	Структурні елементи екзаменац. білету	Максимальна кількість балів	Критерії виставлення балів	Кількість балів за завдання
1	2	3	4	5
2	<i>I частина.</i> Тестові завдання	40	Тестові завдання мають закритий характер і передбачають вибір правильної відповіді з запропонованих варіантів. Кожна правильна відповідь на тестове завдання оцінюється в 1 бал.	0–40
	<i>II частина.</i> Тестові розрахункові завдання	20	Тестові завдання мають закритий характер і передбачають вибір правильної відповіді з запропонованих варіантів на основі проведених розрахунків. Кожна правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 2 бали.	0–20
3	<i>III частина.</i> Задачі	15 (1 задача) 30 (за дві задачі)	Критерії оцінювання стосуються кожної задачі окремо. Кожна задача оцінюється в 15 балів. Правильне розв'язання задачі з обов'язковим поясненням формул розрахунку. Відповідь обґрунтовано повною мірою.	(15) 14–15
			Задача розв'язана на 70-90%. Пояснено формули розрахунків. Допущено несуттєві помилки в розрахунках. Висновки обмежені.	9–13
			Задача розв'язана на 40-69%. Не пояснено формули розрахунків. Висновки до задачі нечіткі, є помилки в розрахунках.	8–12
			Задача розв'язана менше, ніж на 39%. Не наведено формул розрахунків, пояснень та обґрунтувань. Висновки відсутні.	0–7

4	IV частина Теоретичне питання	10 (1 питання)	Повна, обґрунтована відповідь на питання. Розкрито взаємозв'язків між низкою предметних понять; наявні самостійні висновки та узагальнення.	9–10
			Правильна, але не вичерпно повна відповідь (наприклад, не володіння в повній мірі знаннями про існуючі альтернативні теорії, поняття чи методи, формули для розрахунків).	5–8
			Відповідь переважно має характер простого відтворення змісту певного теоретичного питання за відсутності проявів розуміння зв'язків між декількома теоретичними поняттями та без самостійних узагальнень	0–4
Всього		100	Всього	0–100

Результати комплексного підсумкового іспиту визначаються оцінками за 100-бальною і національною шкалою та оголошуються після оформлення протоколів засідань екзаменаційних комісій в день складання іспиту або наступного дня (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала відповідності 100-бальної та національної систем оцінювання

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
90–100	Відмінно
85–89	Добре
75–84	
65–74	Задовільно
60–64	
0–59	Незадовільно